

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) شهرستان آزادشهر

عنوان:

فضیلت دعا از دیدگاه آیات و روایات

گردآورندگان

آمنه پاداش، مریم سعیدی، زهرا غریب

استاد راهنما

سرکار خانم سمیه معینی فر

دی ۱۳۹۷

چکیده

در بین تمایلات معنوی و روحی انسان، پرستش و نیایش موجودی قدس و صمد و بی نیاز نقش محوری و اساسی دارد که دیگر گرایشات برای رساندن به کمال لایق و سعادت دنیا و آخرتی و حول آن می چرخانند. دعا و تضرع ابزار مهم پرستش و نیایش آدمی و ارتباط با آن موجود قدس و عالم غیب می باشند. آشنایی با اهمیت دعا و چگونگی انجام آن یک امر مهم در زندگی معنوی انسان است که نیاز به تبیین درست دارد. با توجه به نقش مهم دعا و نیایش در حیات معنوی انسان و جامعیت اسلام و مطابق بودن آن با واقع و فطرت آدمی و همچنین با توجه به نسبی بودن قدرت مادی، علمی و معنوی انسان و خطر کاهش این قدرت و سقوط آدمی در درّه هولناک حیوانیت شناخت جایگاه ارزشمند دعا و نیایش براساس رهنمودهای اسلام برای هر خود مسلمان یک امر ضروری است که نگارنده در این پژوهش در جهت تبیین آن است. نگارنده در این تحقیق بر آن است که با استفاده از آیات و روایات معصومین (علیهم السلام) فرهنگ صحیح دعا کردن را بیان کند.

واژگان کلیدی: فرهنگ صحیح دعا و نیایش، آداب دعا و نیایش، قرآن و دعا، احادیث اسلامی و دعا، نیایش و آرامش روان. بررسی ارزش و اهمیت دعا، موانع استجاب، ذکر انواع دعا، بررسی فواید دعا.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
مفهوم شناسی	۲
۱- دعا در لغت	۳
۲- دعا در اصطلاح	۴
فصل اول : عوامل استجابت دعا	۹
فصل دوم: آداب دعا	۱۵
فصل سوم: فضیلت دعا از دیدگاه آیات و روایات	۲۱

دعا یعنی خواندن و درخواست از خداوند منان است و در جایی به کار می رود که نام مخاطب برده شود دعا ابتدا از خلقت با انسان همراه بوده و در جوامع و ملل مختلف دنیا به نوعی دیده شده از سیاه پوستان و آدم خوارهای جزایر گمنام آفریقا گرفته تا اروپای متمدن و در دعا هر کدام به شیوه خاصی طلب یاری می نمایند و این استمداد می تواند از نیروهای رحمانی و یا شیطانی باشد.

انسان برای بدست آوردن کمالات مادی و معنوی خود و همچنین رفع گرفتاری ها و شداید که در زندگی با او روبرو می شوید نیازمند به نیروی قویتر و والاتر است انسانهایی که دچار بیماری صعب العلاجی می شود برای رهایی از آن به دعا مراجعه می کنند با تدبیر و تفکرات آنها مشکلات خویش را می گشاید اگر شداید و مشکلات چنان شد که تدابیر بشری نتواند آنها را برطرف کنند انسان ها درمانده و بیچاره می شوند در این موقع بطور ناخودآگاه به طرف دعا در پیشگاه قدرت بی پایان حق روی آورده تا او را به راه خیر و سعادت رهنمون نمایند خداپرستان دعا و نیایش را توسل عاشقانه و پیوند موجودی بسیار ضعیف و کوچک به موجودی بی نهایت بزرگ و با عظمت دانسته اند. دعا نشانه خشوع جان در برابر جانان و اظهار نیاز به پیشگاه حضرت بی نیاز است. دعا حقیقتی است که میدان حضور آن تمامی پدیده ها و همه ممکنات است؛ چرا که مجموعه آفرینش رو به سوی ذات احدیت دارند. عاشقان با نیایش خود برگرد حریم دوست پرواز می کنند و بر شاخسار یاد محبوب و نجوا با او آشیان می گیرند و در سایه سار نیایش به سکون و اطمینان می رسند. در دنیای پیشرفته روز هم دانشمندان روانشناس ثابت کرده اند که دعا و طلب آمرزش و تلقین های معنوی موجب برطرف شدن چه بسیار از امراض روحی و جسمی شده از این جهت است که با گذشت زمان نه تنها اینگونه دعاها و توسلات کهنه نشده بلکه با کنار رفتن پرده های جهل و نادانی مفاهیم آنها روز به روز روشن تر و کاملتر گشته و یکی از مفاهیم و آثار روشن آن ها همانا توجه به ذات اقدس حق پیدا کردن است و نیرو گرفتن از آن منبع فیض.

دعا سخن گفتن با خداوند بصورت مستقیم و بی واسطه و یا غیر و مستقیم و با واسطه بدین جهت است که بزرگان دین بهترین وسیله تقرب به خداوند را برای برآمدن حاجات دعا و توسل قرار داده اند.

سوال اصلی در این تحقیق این است که آیا دعا از منظر آیات و روایات اهمیت دارد؟

معرفت، ریشه ایمان، آسایش بدن ها، مایه ناراحتی شیطان، مایه اجابت دعا، قبولی اعمال و برکت روزی است».^{۸۲}

همچنین امام صادق (علیه السلام) در رابطه با آن دسته از گناهانی که نعمت ها را تغییر می دهند، می فرمایند: « گناهی که نعمت ها را تغییر می دهد، تجاوز به حقوق دیگران است . گناهی که پشیمانی می آورد قتل است . گناهی که گرفتاری ایجاد می کند ظلم است . گناهی که آبرو می برد شراب خواری است . گناهی که جلوی روزی را می گیرد زنا است. گناهی که مرگ را شتاب می بخشد قطع رابطه با خویشان است. گناهی که مانع استجاب می شود و زندگی را تیره و تار می سازد نافرمانی از پدر و مادر است».^{۸۳}

امام سجاد (علیه السلام) در رابطه با کسی که نیکی کرده می فرماید: « حق کسی که به تو نیکی کرده است این است که از او تشکر کنی و نیکی اش را به زبان آوری و از او به خوبی یاد کنی و میان خود و خدای عزوجل برایش خالصانه دعا کنی . هرگاه چنین کردی بی گمان در پنهان و آشکار از او تشکر کرده ای. سپس اگر روزی توانستی نیکی او را جبران کنی جبران کن».^{۸۴}

آنچه گذشت، فقط بیان برخی روایت های مربوط به دعا بود بررسی این روایت ها اهمیت دعا را نشان می دهد و ما را در رسیدن به کمال و سعادت و خشنودی خداوند متعال یاری می کند.

---

^{۸۲} - حسن دیلمی، همان کتاب، ص ۱۹۱.

^{۸۳} - ابوجعفر محمد بن بابویه قمی، علل الشرایع، ج ۲، بی جا، بی تا، ص ۵۸۴.

^{۸۴} - ابوجعفر محمد بن بابویه قمی، امالی، بی جا، بی تا، ص ۳۷۲.

نتیجه گیری

با در نظر گرفتن آیات و روایات و با توجه به منابع نفیس ائمه معصومین (علیهم السلام) دانسته می شود که انسان ها را نسبت به امر دعا کردن، ترغیب و تشویق کردند و به آن سوق داده اند و حجت را بر بندگان تمام کرده است تا اینکه این امر مهم، مورد بی توجهی و به دست فراموشی سپرده نشود؛ چرا که با تکذیب کردن آن فرد متکبر شده و مورد عذاب پروردگار قرار خواهد گرفت؛ چرا که از نظر روایات دعا اساس دین و موجب رستگاری و مهم تر از آن سبب رهایی از شیطان می شود.

انسان ها در طول زندگی و در همه مراحل با استفاده از دعا و روش صحیح دعا کردن تمام مشکلات خود را از بین برده و با استفاده از صبر و توکل و دعا و انابه در درگاه احدیت تمام مشکلات زندگی خود را حل نمایند؛ همان گونه که بزرگواران ما این چنین بوده اند.

فهرست منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- ۱ - ابن بابويه، محمد، علل الشرايع، ج ۲، تهران، ۱۳۷۷.
- ۲ - ابن طاووس، علی بن موسی، ادب حضور، نشر انصاری، ۱۳۸۷.
- ۳ - انصاری، محمد، آداب دعا و ادعیه قرآنی، تهران، انتشارات شاعر، ۱۳۸۴.
- ۴ - باقری، ناصر، گنج حکمت، چ اول، قم، کتابفروشی و نشر روح، ۱۳۶۳.
- ۵ - برازش، علیرضا، قرآن صاعد، تهران، نشرامیرکبیر، ۱۳۶۸.
- ۶ - بندرریگی، محمد، فرهنگ عربی به فارسی، انتشارات علمی، ۱۳۷۸.
- ۷ - پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه.
- ۸ - تمیمی آمدی، عبدالواحد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، چ اول، قم، دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶.
- ۹ - جباران، محمدرضا، درسنامه علم الاخلاق، مرکز نشر هاجر، ۱۳۸۵.
- ۱۰ - جرّ، خلیل، فرهنگ لاروس عربی به فارسی، ترجمه سید حمید طیبیان، ج ۱، بی جا، بی تا.
- ۱۱ - جوادی آملی، عبدالله، حکمت عبادات، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۱.
- ۱۲ - حسن زاده آملی، حسن، رساله ذاکر و مذکور، انتشارات تشیع، ۱۳۷۱.
- ۱۳ - -----، رساله نور علی نور، -----.
- ۱۴ - -----، رساله وحدت از دیدگاه عارف و حکیم، نشر فجر، ۱۳۶۲.
- ۱۵ - دیلمی، حسن، ارشادالقلوب، ج اول، رضی، ۱۴۱۲ق.
- ۱۶ - دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.
- ۱۷ - راخ آمنه، دعا و آثار تربیتی آن، آزادشهر، ۱۳۸۹.
- ۱۸ - رازی، محمد بن زکریا، الهیات شفاء، قم، نشر مکتب آیت الله مرعشی، ۱۴۰۴ق.
- ۱۹ - رحیمی اردستانی، مصطفی، ترجمه المنجد، تهران، انتشارات مصبا، ۱۳۷۷.

- ۲۰ - ره توشه راهیان نور، قم، نشر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۷.
- ۲۱ - شجاعی، محمد صادق، دعا و سلامت روان، چ اول، قم، بلوار چین، ۱۳۸۸.
- ۲۲ - صدری، غلامحسین، افشار و دیگران، فرهنگ فارسی امروز، تهران، نشر کلمه، ۱۳۷۳.
- ۲۳ - طبرسی، حسن، مکارم الاخلاق، ترجمه: ابراهیم میر باقری، قم، شریف رضی، ۱۳۷۰.
- ۲۴ - طیب، عبدالحسین، آداب دعا، اصفهان، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمه، بی تا.
- ۲۵ - عطاردی، عزیز الله، ایمان و کفر، چ اول، تهران، انتشارات عطارد، ۱۳۷۸.
- ۲۶ - غفاری، ابراهیم، آیین نیایش، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۲۷ - غفاری ساروی حسین، آیین بندگی و نیایش، چ اول، قم، بنیاد معا رف اسلامی، ۱۳۷۵.
- ۲۸ - قریب، محمد، فرهنگ لغات قرآنی، ج ۱، انتشارات بنیاد، ۱۳۶۶.
- ۲۹ - کاظمی، زین العابدین، جواهر، چ سوم، تهران، انتشارات دهقان، ۱۳۸۰.
- ۳۰ - کلینی، محمد، اصول کافی، ج دوم، بی جا، بی تا.
- ۳۱ - گودرزی، محمد، در سینای نیاز، نشر سعید نوین، ۱۳۷۸.
- ۳۲ - مجلسی، محمدتقی، بحارالانوار، ج ۹۰، تهران، مکتب الاسلامی، ۱۳۸۶.
- ۳۳ - مجلسی، محمد باقر، عین الحیاط و انوار الهدی، ص ۱۳۸۲.
- ۳۴ - مدرسی طباطبایی یزدی، محمدرضا، دعا هدیه آسمانی، قم، انتشارات کریمه اهل بیت (علیهم السلام)، ۱۳۳۴.
- ۳۵ - مشکینی، علی، تحریر المواعظ العددیه، چ هشتم، قم، الهادی، بی تا.
- ۳۶ - -----، مصباح المنیر در دعاها و وظائف دینی، قم، انتشارات یاسر، ۱۳۶۱.
- ۳۷ - معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، انتشارات معین، ۱۳۸۱.
- ۳۸ - نصیری، علی، دانشنامه امام علی (ع)، تهران، مرکز نشر آثار پژوهشگاه فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰.
- ۳۹ - وحیدی، محمد، احکام عمومی، ج ۲، قم، ۱۳۸۴.
- ۴۰ - هاشمی رفسنجانی، علی اکبر، فرهنگ قرآن، نشر قم، ۱۳۸۶.

۴۱ - هاشمی نژاد، حسین، دعا سلاح مؤمن، تهران، انتشارات دفتر مرکزی روحانیت،

۱۳۶۲.